

*Voor Giovanni,
broer en zus*

Oorspronkelijke titel *Il colibri*

© 2019 Sandro Veronesi

© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Welmoet
Hillen

Omslagontwerp Tessa van der Waals

Omslagbeeld Eliot Porter (1901-1990), *Blue-Throated Hummingbird*,
Dye transferprint collection, Amon Carter Museum of American Art,
Fort Worth, Texas/Scala Images

Foto auteur Steve Bisgrove

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 4389 3

Een draad, een Magiër, drie scheurtjes (1992-1995)

Het zou bekend moeten zijn – maar dat is het niet – dat het lot van relaties tussen mensen eens en voor altijd wordt beslist in het begin, en dat je om van tevoren te ontdekken hoe iets gaat eindigen alleen maar hoeft te kijken naar hoe het begon. Aan het begin van een relatie is er immers altijd een moment van helderheid waarop je in staat bent te zien hoe de relatie zich zal uitstrekken over de jaren, om het te zien worden wat het gaat worden en te zien eindigen zoals het gaat eindigen – allemaal tegelijk. Je kunt het duidelijk zien omdat het er eigenlijk allemaal al vanaf het begin in verborgen zit, zoals bij de eerste openbaring van elk object de definitieve vorm ervan al waarneembaar is. Maar dat is het nu juist, het is maar één moment, en daarna zal die vooruitziende blik verdwijnen, of worden verdrongen, en dat is de enige reden dat verhalen tussen mensen verrassingen, schade, vreugde of onverwacht verdriet veroorzaken. Tijdens één kort, helder moment aan het begin wisten we het, maar daarna zijn we het voor de rest van ons leven vergeten. Net als wanneer je 's nachts opstaat: je moet naar de wc, je tast rond in de donkere kamer, je weet niet waar je heen moet, je doet een halve seconde lang het licht aan en meteen weer uit, en dankzij die lichtflits weet je hoe je moet

lopen, maar alleen maar lang genoeg om je plas te doen en terug naar bed te gaan. De volgende keer weet je weer niet waar je heen moet.

Toen de waarnemingsstoornis van zijn dochter Adele zich manifesteerde, ongeveer rond haar derde jaar, had Marco Carrera die flits, hij zag alles, maar dat beeld was zo ondraaglijk – het had met zijn zus Irene te maken – dat hij het onmiddellijk verdrong en verder leefde alsof het er nooit was geweest. Wellicht had hij het met psychoanalyse kunnen terughalen, maar aangezien Marco was omringd door personen die daartoe hun toevlucht namen, had hij een onoverkomelijke aversie tegen psychoanalyse ontwikkeld. Dat zei hij zelf tenminste. Een psychoanalyticus daarentegen zou misschien zeggen dat hij die aversie juist als mechanisme had gebruikt om zijn verdringing te beschermen. Het blijft een feit dat die verdringing heel abrupt en ingrijpend was, zo erg zelfs dat dat beeld nooit meer opnieuw bovenkwam, ook niet nadat de dingen waren gegaan zoals ze moesten gaan – zoals Marco Carrera aan het begin een moment lang had geweten dat ze zouden gaan, maar tijdens de rest van zijn leven niet meer.

Uitgaande van de leeftijd van het meisje kun je stellen dat de eerste symptomen van haar aandoening samenvielen met het begin van haar relatie met haar vader, die tot dan toe nog redelijk onbestemd was. Het meisje zelf was degene die dat toeval bepaalde met – waarschijnlijk – het eerste zelfstandige besluit van haar leven. Het gebeurde om precies te zijn op een stralende zondag in augustus, toen ze samen in de keuken van het huis in Bolgheri ontbijt stonden te maken en haar moeder nog even in bed was blijven liggen. Adele Carrera vertelde haar vader dat er een draad aan haar rug vastzat. Ondanks haar leeftijd kon ze het heel duidelijk uitleggen: er liep een draad vanaf haar rug naar de dichtstbijzijnde muur, altijd. Om de

een of andere reden kon niemand hem zien, en daarom moest ze altijd tegen de muur aan staan om te voorkomen dat mensen erover struikelden of erin verstrikt raakten. En als dat niet kan, vroeg Marco, als je niet tegen de muur aan kunt staan? Wat doe je dan? Adele antwoordde dat ze in die gevallen heel voorzichtig moest zijn, en als iemand achter haar langs liep en in haar draad bleef hangen, moest zij om haar as draaien om diegene te bevrijden – en ze liet hem zien hoe ze dat deed. Marco bleef vragen stellen. Had iedereen zo'n draad aan zijn rug zitten of alleen zij? Alleen zij. En vond ze dat niet gek? Ja, dat vond ze wel gek. Vond ze het gek dat zij wel een draad had of dat de rest er geen had? Ze vond het gek dat de rest er geen had. En thuis, vroeg hij, hoe doe je dat dan? Hoe doe je dat met mama, met mij? Maar jij loopt nóóit achter me langs, verklaarde het meisje. En dat moment na die verrassende openbaring – hij liep nooit achter zijn dochter langs – was het moment dat Marco Carrera een rilling over zijn rug voelde lopen en dat zijn relatie met haar begon. En dat was ook het moment dat hij zag, wist, en schrok – en daarom vergat hij meteen na dit moment dat hij had gezien, had geweten en was geschrokken.

De rest van de zomer was de draad hun geheim. In werkelijkheid had Marco er meteen met Marina over gesproken maar dat niet tegen zijn dochter gezegd, omdat zij hem had gevraagd het aan niemand te vertellen. Marina deed de hele maand augustus haar best om niet meer achter haar dochter langs te lopen – op het strand, in huis, in de tuin –, maar met weinig resultaat, omdat ze er altijd te laat aan dacht. Dan zag ze hoe het kleine meisje in tegengestelde richting voor haar langs liep om de knoop te ontwarren, heel nauwkeurig en geduldig, en dat ontroerde haar. Toen zag ze dat de grootouders, die niet van de kwestie op de hoogte waren, áltijd achter

haar langs liepen – het leek wel of ze het expres deden – en dan herhaalde ze die beweging bij hen net zo nauwkeurig en geduldig, en dat ontroerde haar. Toen zag ze de net ontloken relatie tussen haar en haar vader, ze bewonderde zijn natuurlijke talent om nooit – serieus, echt nóóit – achter haar langs te lopen, en dat ontroerde haar. Het werd voor beiden een ontroerende zomer. Het kwam bij geen van beiden in het hoofd op om zich zorgen te maken.

In september ging Adele naar de kleuterschool. Marco greep de gelegenheid aan om haar over te halen haar moeder ook van de draad te vertellen. Dus Adele vertelde haar moeder wat ze een paar maanden eerder in dezelfde keuken aan hem had uitgelegd. Marina was ontroerd. Daarna stelde ook zij het meisje een paar vragen, maar het waren heel andere vragen dan die hij haar had gesteld – praktischer, minder romantisch, en daarom voor het kind veel ingewikkelder; wanneer had ze gemerkt dat ze die draad had? Waar was hij van gemaakt? Kon hij afbreken? Hoewel Adele onsamenhangende antwoorden gaf, begrepen Marco en Marina toch dat het idee van een draad aan je rug bij haar was ontstaan toen ze samen met hen naar de schermwedstrijden op de Olympische Spelen in Barcelona keek: Giovanna Trillini, het damesteam voor floret, de draad die bij de witte uniformen aan de rug vastzat en die de stroomsignalen van de degenstoten naar het scorebord zond – en daarna het gejubel om de gouden medaille, die robotmaskers waar ineens haren en lachende meisjesgezichten uit tevoorschijn plopten: ze begrepen dat dit alles indruk op haar had gemaakt. Ze maakten zich geen zorgen.

Ze besloten niets te zeggen tegen de juf van de kleuterschool, tenminste niet zolang zich geen incident voordeed. Dat gebeurde niet. Het was een klein schooltje, weggestopt in een appartement aan largo Chiarini, vlak bij de Piramide van Ces-

tius, waar je makkelijk dicht bij de muren kon blijven zonder dat het opviel. Adeles problemen waren net als die van alle andere kinderen: je losmaken van je ouders, wennen aan de omgeving, nieuwe gewoontes. Niemand merkte iets van de draad. Als iemand achter haar langs liep, bleef Adele heel kalm en geduldig: dan imiteerde ze heel langzaam in spiegelbeeld de bewegingen van de ander om diegene te bevrijden, en die ander merkte het niet eens, of het nu een volwassene of een kind was. Maar thuis speelden Marco en Marina met haar draad: Marco deed alsof hij eroverheen sprong of erover struikelde, Marina gebruikte het zogenaamd als waslijn. Het hele jaar lang – een voorspoedig jaar – maakten ze zich geen zorgen. Ook het daaropvolgende jaar verliep alles soepel, afgezien van een opzichzelfstaand incident, toen de kinderen met school naar een boerderij in Maccarese gingen en Adele weigerde om uit de bus te komen. Normaal gesproken had ze geen problemen met buiten zijn en vond ze altijd wel een manier om met haar draad om te gaan, maar die dag bleef ze koppig staan en moest een van de twee juffen de hele tijd met haar in de bus blijven zitten. Toen haar moeder haar die middag kwam ophalen en hoorde wat er was gebeurd, begreep ze meteen wat de reden was van wat de juffen ‘nukken’ noemden, maar ze had haast en dit leek haar niet de gelegenheid om de juffen in te lichten over de kwestie met de draad. Maar in de auto vroeg ze of het besluit om in de bus te blijven met de draad te maken had en Adele zei ja: er waren te veel dieren op die plek, en met dieren in de buurt was de draad erg gevaarlijk. Ze zei het helder en kalm, alsof het een voorzorgsmaatregel was geweest, en Marina was ontroerd. ’s Avonds vertelde ze het aan Marco en ook hij was ontroerd. Samen met haar speelden ze met de draad. Ze maakten zich geen zorgen.

Ze verhuisden en na de zomer ging hun dochter naar een andere school. Niet dat die beter bereikbaar was, integendeel, het was aan de via di Tor Carbone, voorbij Tor Marancia, tussen de via Appia en de via Ardeatina, feitelijk buiten de stad, maar hij was wel veel beter en mooier, met schone lucht, in een grote villa die ooit aan Anna Magnani had toebehoord – volgens de versie van Marina tenminste: volgens Marco was het vooral een nutteloze complicatie in hun leven (dat gedoe van steeds maar moeten veranderen, verbeteren, uitbreiden, groeien, steeds maar weer), het was een pokkeneind weg, de lucht stonk er alsnog en het was nog flink duurder ook. Marina's versie had gezegevierd, alleen maar omdat zij het kind *altijd* zou halen en brengen – dit was het eerste scheurtje tussen hen tweeën, het eerste barstje dat zichtbaar zou blijven op het nu nog intacte oppervlak van hun verbintenis, want natuurlijk kon Marina niet *áltijd*, en dus moest ook Marco drie kwartier in de file staan om zijn dochter naar school te brengen of op te halen, met als resultaat dat ze allebei begonnen te klagen: zij omdat Marco nooit meer deed dan het hoogstnodige en haar niet genoeg hielp, en hij omdat Marina zich niet hield aan de afspraak waarmee ze akkoord was gegaan. Bovendien ontstonden er op de nieuwe school meteen problemen. Adele wilde er niet heen, en als de school uitging troffen ze haar altijd in haar eentje huilend in een hoekje. Marco interpreteerde dit als bewijs van zijn gelijk, de nieuwe school was een slecht idee geweest, het kind leed onder die onnodige ontworteling, ze miste haar oude juffen, haar oude vriendinnetjes enzovoorts, maar Marina vroeg haar, in zijn bijzijn, of haar ongelukkig-zijn te maken had met de draad, en het meisje antwoordde bevestigend – maar zei verder niets. Voordat ze een afspraak hadden kunnen maken met het hoofd van de school had zij hen zelf al voor een gesprek uitgenodigd. Voor-

dat ze uitlegde waarom ze deze afspraak had gepland, hadden zij haar al verteld over de draad. Het schoolhoofd reageerde niet positief. Ze leek geschokt dat ze zo'n ernstige kwestie voor haar hadden verzwegen, en toen Marco en Marina haar gerust probeerden te stellen en uitlegden dat het niet zo ernstig was, waarmee ze aantoonde hoezeer ze de situatie in de afgelopen twee jaar hadden onderschat, gaf ze hun een flinke schrobbering. Het betrof hier een stoornis, verklaarde ze, een duidelijke waarnemingsstoornis, waarschijnlijk van obsessief-hallucinatorische aard, en die moest worden behandeld, niet aangemoedigd. Ze had kinderpsychologie gestudeerd, zei ze, ze wist waar ze het over had, en gaf de twee naïeve ouders de naam van een specialist die ze zo snel mogelijk moesten raadplegen. Zo verscheen voor het eerst ook in het leven van Marco Carrera's dochter een psychotherapeut: dokter Nocetti. Hij was een soort groot kind van onbestemde leeftijd, met kromme schouders van ouderdom maar een levendige, jeugdige blik, dun, futloos asgrijs haar en een wonderbaarlijk rimpelvrije huid. Zijn bril hing altijd aan een koord om zijn nek, maar niemand had hem die ooit zien opzetten. Vanuit zijn optiek slaagde Marco er nooit in om iets te vinden wat hij met deze man gemeen had, hoewel het duidelijk een intelligent persoon was: het leek alsof hij uit een andere wereld kwam, hij had bijvoorbeeld alleen maar boeken gelezen die Marco niet had gelezen, films gezien die hij niet had gezien, naar muziek geluisterd waar hij niet naar had geluisterd en omgekeerd. Het was onmogelijk om in zo'n situatie een ander soort band op te bouwen dan de band die daadwerkelijk werd opgebouwd, en dat maakte alles eenvoudiger. Gezien de aversie die hij koesterde tegen psychotherapeuten kostte het Marco veel moeite om zijn dochttertje naar hem toe te laten gaan en vertrouwen te hebben – in het schoolhoofd, dat hen daarheen had

gestuurd, in de getuigschriften aan de muur van de praktijk aan de via dei Colli della Farnesina (ook weer zo'n absurd eind rijden) en vooral in de intuïtie van Marina, die vanaf het begin al beweerde volledig achter deze merkwaardige man te staan. Nadat Marco met moeite zijn vertrouwen had geschonken, werd de situatie eenvoudiger: vanaf dat moment brachten ze Adele twee keer in de week naar de praktijk (Marina bijna altijd, Marco bijna nooit), waarna het gevoel dat hen bij het schoolhoofd had bekropen, namelijk dat ze naïeve, onverantwoordelijke ouders waren, begon te verdwijnen.

De eerste twee maanden kwam er echter geen verandering in Adeles houding op school en haar erheen brengen was elke ochtend opnieuw een drama. Maar ze was duidelijk gebaat bij de twee afspraken per week met Manfrotto de Magiër, zoals Nocetti zich door zijn patiëntjes liet noemen (ook weer zoiets: wat was dat voor naam? Waar had hij die opgeduikeld?); en als hij thuis heel voorzichtig vroeg wat Manfrotto de Magiër en zij deden tijdens die vijftig minuten dat ze samen in een kamer zaten, antwoordde Adele simpelweg: 'We spelen.' Ze zei nooit meer over dat onderwerp dan dat, en vertelde ook niet wat ze dan speelden. Uiteindelijk werden Marco en Marina vlak voor kerst ontboden in de praktijk aan de via dei Colli della Farnesina – samen, werd er nog specifiek bij gezegd, en zonder het kind. Dokter Nocetti negeerde hun theorie over de schermwedstrijden op de Olympische Spelen totaal en vertelde hun, zonder te onthullen op welke elementen zijn mening was gestoeld, dat die draad volgens hem het kind niet verbond met de muur, zoals zij zei, maar met haar vader: ze had een nauwe, exclusieve band met haar vader ontwikkeld, omdat ze kennelijk vreesde hem op de een of andere manier kwijt te raken.

Hoe onverwacht ook, die interpretatie van Adeles draad

klonk zinnig genoeg om hen allebei te overtuigen, zodanig dat Marco en Marina in plaats van bezwaren te maken of meer uitleg te verlangen ineens gelijktijdig dezelfde vraag stelden: en nu? Nu, zei Manfrotto de Magiër, zou het goed zijn als Adele meer tijd met haar vader doorbrengt. Heel veel meer, als dat kan. Idealiter, voegde hij toe, zou ze meer tijd doorbrengen met haar vader dan met haar moeder. Veel meer tijd – herhaalde hij –, als dat kan. En het kon, natuurlijk kon het – Marco was gelukkig als hij bij zijn dochter was –, maar het betekende wel dat de rollen in het gezin compleet moesten worden omgedraaid, terwijl het eerst nogal ouderwets geregeld was met een vader die een veel kleinere rol in het leven van het kind speelde dan de moeder. En hoewel je absoluut niet kon zeggen dat Marco dat model had overgenomen van het gezin waar hij zelf uit kwam, was dit – voor hem, voor de man – wel een gunstig model: veel minder onbeduidende taakjes, veel meer tijd om te besteden aan zijn talrijke interesses en uiteindelijk, want daar draait het bij dat model altijd op uit, deed Marina gewoon de afwas. Maar voor de bestwil van je kind doe je alles, dat spreekt voor zich.

Dus gooiden ze hun leven om. Marco legde zich erbij neer dat hij twee keer per dag drie kwartier lang in de auto moest zitten om naar Tor Carbone te rijden – maar klaagde verder niet, want het ging nu om het welzijn van Adele – en ontfermde zich over haar met alle normale taken die tot dan toe door zijn vrouw waren vervuld. Hij was nu veel vaker thuis, snoeide flink in zijn secundaire activiteiten (fotografie, tennis, poker) en deed ook een stap terug in zijn primaire werkzaamheden als oftalmoloog, hij ging minder naar conferenties en weigerde zelfs een paar promoties, maar tot zijn eigen verbazing beleefde hij dit alles niet als een opoffering en ontdekte hij dat hij zich zelfs veel beter voelde dan eerst; maar in Ma-

rina's leven opende zich zonder al die taken plotseling een afgrond, eerlijk gezegd bleek zij veel slechter voorbereid op deze ommekeer dan hij, want ze had voor het eerst in haar leven ineens te veel vrije tijd, en vrije tijd is voor onstabiele mensen iets vreselijks. Hierdoor ontstond stilletjes het tweede scheurtje tussen hen tweeën, want het is waar dat ledigheid des duivels oorkussen is, om er maar even een bekend spreekwoord bij te halen – of in ieder geval is het waar in dit verhaal. Maar de beschadiging van hun relatie was nog lang niet zichtbaar: wat hier interessant is, is wat er gebeurde met die draad – die verdween namelijk.

Zijn rol was veranderd van de vader die om acht uur 's avonds thuiskwam uit zijn werk in de vader die voor zijn dochter zorgde – dus de vader die de rodeo in het verkeer trotseerde om haar naar school, naar Manfrotto de Magiër, naar de kinderarts et cetera te brengen, die haar kleren kocht, haar in bad deed en eten voor haar kookte. Hierdoor was Marco ook degene geworden die bepaalde wat er met haar gebeurde. Hij besloot bijvoorbeeld om haar het jaar daarop in te schrijven voor de basisschool in de buurt, de Vittorino da Feltreschool in de gelijknamige straat in de wijk Monti, en Marina moest zijn beslissing accepteren, hoewel ze het er niet mee eens was (ze was een voorstander van de particuliere school), precies zoals Marco indertijd de kleuterschool in dat kloterige Ardeatina had moeten accepteren, hoewel hij het er niet mee eens was. De zorg voor het kind gaf hem macht, dat was echt een ware ontdekking, en het was tijdens het uitoefenen van die macht dat Marco de lumineuze ingeving had om zijn dochter in te schrijven voor schermen. Hij bedacht het en hij deed het, op zo'n korte, melkachtige middag in januari – een proefles en hop, zonder het verder met zijn vrouw te bespreken deed hij haar op schermen en bracht haar er zelf twee keer in de

week heen, waarmee hij Marina buitenspel zette. Wat kon het ook voor kwaad? Zelfs als zijn idee fout zou blijken te zijn, wat zou het voor schade kunnen aanrichten als hun kind een beetje aan sport deed? Maar zijn idee bleek niet fout, het werkte zelfs, en de draad verdween bijna onmiddellijk. In werkelijkheid werd bij de kinderen geen gebruik gemaakt van elektrische pakken, dus de draad verdween niet omdat Adele nu een echte had, wat Marco had verwacht: maar ze droegen wel maskers en vanaf de eerste lessen ging Adele helemaal op in de wereld van die maskers, flexibele degens, bliksemsnelle stoten en adrenalinekicks waaruit, dachten ze toen, de draad was ontstaan. Het schermen, die sport waar Marco dus niets van wist, loste het probleem van de draad aan de rug van zijn dochter op, en dat gebeurde op de drastische manier waarop kinderproblemen worden opgelost wanneer ze worden opgelost – dus alsof hij er nooit was geweest. Vanaf de ene op de andere dag draaide Adele zonder een woord tegen iemand te zeggen niet meer om mensen heen als ze achter haar langs liepen. Klaar. Thuis sprak ze niet meer over de draad. Klaar. Ze lag niet meer dwars om niet naar school te hoeven en op school stond ze niet meer de hele tijd in haar eentje te huilen. Klaar.

Tot Marco Carrera's grote verbazing veranderde Manfrotto de Magiër geen letter aan zijn theorie: als je hem moest geloven, had het schermen er nog steeds niets mee te maken en was de draad verdwenen omdat hij door de constante aanwezigheid van de vader in het leven van zijn dochter overbodig was geworden. Ook Marina, die vroeger net zoveel als Marco in de theorie van het schermen had geloofd, was deze mening toegedaan: het feit dat de draad was verdwenen zodra het kind bij die sporthal was begonnen, was puur toeval. Uiteindelijk was het probleem van de draad aan de rug van zijn

dochter dus opgelost, en precies op het goede moment, namelijk voordat ze naar de lagere school ging, waar het veel ingewikkelder had kunnen worden; dit was absoluut een gunstige afloop, en iedereen was weliswaar opgelucht, maar het probleem was dat Marco alle morele kosten moest dragen, aangezien de kwestie in slechts één versie de geschiedenis in ging, namelijk dat de draad was ontstaan doordat hij te weinig tijd doorbracht met zijn dochter (oftewel door zijn schuld) en niet dat de draad was verdwenen omdat hij haar naar die fantastische wereld had gebracht waar ze zo in op was gegaan (dus door zijn verdienste) maar wel dankzij de intuïtie van dokter Nocetti. Oké, dacht Marco Carrera, het was niet de waarheid, maar wel een acceptabele versie. Een offer dat hij kon brengen. Uiteindelijk hadden maar heel weinig personen met de kwestie te maken (zijn echtgenote, dokter Nocetti, het schoolhoofd en zichzelf) en hier een geschil over in stand te houden zou geen nut hebben. Dus protesteerde hij nergens tegen en bedankte hij Manfrotto de Magiër. Om de lieve vrede te bewaren. Om de bestwil van het kind. Zonder klagen.

Hierdoor ontstond het derde scheurtje.